

Frank Furedi:
'Cultuur van angst doodt alle innovatie'

tegenhoudt.

Als een cultuur van creativiteit het wezenskenmerk is van succesvolle organisaties en samenlevingen, dan is een cultuur van angst ongetwijfeld hét recept voor een averechts resultaat. De grote specialist op het gebied van angst, onzekerheid en een (bedrijfs-)cultuur die alle risico's uit probeert te bannen is de dwarse Engelse socioloog prof. Dr. Frank Furedi. De Engels-Hongaarse hoogleraar uit Canterbury sprak met socialeinnovatie.nu over sociale innovatie. Of beter gezegd, over dat wat sociale innovatie

'Hebben jullie de afgelopen zomer hier in de kranten ook dat incident meegekregen van die twee peuters in Manchester die dreigden te verdrinken? Er stonden twee politieagenten bij die niets gedaan hebben. Omstanders hebben de kinderen toen uit het water gered. In de taakomschrijving van de agenten stond dat ze risico's dienden te vermijden die hen zelf in gevaar konden brengen. En dus mochten ze niet het water in springen. Ze zijn ook nog gedekt door hun superieuren,' zegt Furedi die zijn verbijstering nauwelijks kan verhullen. De dwarse en confronterende hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Kent is een dagje over komen vliegen als gastspreker aan de GITP leergang Sociale Innovatie.

Furedi is een fenomeen met evenzo vele vrienden als vijanden. Dat is al zo sinds hij tien jaar geleden *Culture of Fear* schreef. In dat boek schetst hij hoe angst en bescherming de samenleving beklemmen en hoe wij ten prooi vallen aan steeds verschuivende en nauwelijks grijpbare angsten. Het pro- en anti-Furedi kamp raakten beide zo nodig nog meer gepolariseerd toen hij in *Paranoid Parenting* (2001) de moderne opvoeding aan de kaak stelde. In *Therapy Culture* (2004) hekelt Furedi het emotionalisme dat het publieke leven beheerst. En de dag na zijn bliksembezoek aan Nederland mocht Furedi in Engeland zijn nieuwste boek ten doop houden met de intrigerende titel *Invitation to Terror: The expanding empire of the unknown*. De hoogleraar adviseert de Engelse regering over terrorisme, of beter gezegd over de angst voor terrorisme,

Verlamming

Furedi: "Wij hebben meer angsten dan onze ouders, maar het zijn in tegenstelling tot vroeger veel vaker vage en ondefinieerbare angsten. Angst is tegenwoordig gedistribueerd. Toen de muur er nog stond, kon je naar de Russen wijzen. Kijk, daar kwam onze angst vandaan. Nu heeft iedereen zijn eigen, persoonlijke angsten die met de dag verschillen. Is het de ene dag terrorisme, de andere dag de opwarming van de aarde, dan is het de derde dag misschien kanker. Het grootste probleem voor de gezondheid in Engeland is kanker. En weet je wat het op een na grootste probleem is? De angst voor kanker."

Angst is dodelijk voor innovatie, stelt Furedi. "Een cultuur van angst doodt innovatie. We hebben een regime waarin alles met een gezondheidswaarschuwing komt. Veiligheid is de dominante waarde in Europa tegenwoordig. Elk risico willen we uitsluiten, maar daarmee sluiten we ook de deur voor vernieuwing. En zowel links als rechts mobiliseert onze angsten. De angstmarkt floreert."

Daar waar het onbekende een uitdaging kan zijn voor pioniers om te exploreren, daar ziet onze controle- en regeldrift het onbekende als een grote risicofactor. Furedi spreekt in zijn nieuwste boek over het 'uitdijende rijk van het onbekende'. Onze angst voor terrorisme maakt ons dermate bangig dat we juist daardoor een ideale prooi vormen voor terroristen. We nodigen het terrorisme als het ware uit door ons bange gedrag.

Kracht van taal

Furedi: "Het onbekende is er dus niet om te onderzoeken, maar om uit te sluiten. Taal is een belangrijk wapen. Denk aan de uitspraak van Rumsfeld over de mogelijkheid van aanwezige massawapens in Irak. Hij zei: 'de afwezigheid van bewijs, is nog niet het bewijs van afwezigheid.'" Die taal speelt ook in innovatie een rol, meent Furedi. "Iedereen praat over innovatie. Innovatie is belangrijk. We moeten innoveren. Is het eerst technologie, dan is het nu sociale innovatie. Door er veel over te praten denken we dat we innovatief zijn en gaan we geloven dat we het zijn. Maar door erover te praten stap je juist uit het innoveren zelf. De echte vernieuwers hebben geen badge op waar 'ik ben innovatief' op staat. Die zijn veel te druk met innoveren."

Om te innoveren is juist ruimte nodig om te experimenteren en je vingers te mogen branden, stelt de socioloog. "Maar daarvoor moet je ook een open sfeer in organisaties hebben waarin je bot en open mag zijn. Dat is namelijk de basis van democratie. Maar we hebben in onze organisaties een nieuwe opvatting als het om mensen gaat en die luidt dat woorden kunnen beschadigen. Woorden als stom of achterlijk mag je niet meer gebruiken. *You can't say that* is een veelgehoorde uitdrukking in Engeland om aan te geven dat iets niet mag. Het betekent eigenlijk 'einde discussie.'

Terug naar het ervaren

De oplossing die Frank Furedi ziet, ligt in het ruimte bieden aan mensen om weer te kunnen ervaren. "Angst creëert afstand in menselijke relaties, privé en op het werk. Organisaties lijden onder twee problemen. De eerste is een motivationele crisis. Wij kenden een sterk arbeidsethos. Een verpleegster heeft de ethiek om zieken te helpen. Maar kijk naar het incident met de politie agenten in Manchester en zie hoe het er nu voor staat. Hoe ga je om met een zwakke motivatie van mensen? Die crisis heeft ook geleid tot kortetermijn motivationele investeringen. Met andere woorden, mensen hebben korte loopbanen tegenwoordig. Wat dat betreft zijn MBA-opleidingen grappig. Die behoren erover te gaan hoe je als manager de ervaringen van andere mensen betreft in de organisatie. Maar juist op het gebied van die ervaringen van mensen is er iets mis. Angst schept afstand en afstand blokkeert ervaringen. Als dat zo blijft kun je net zo goed je personeel outsourcen."

Ondernemen en managen moet weer gaan over het emotioneel betrekken van mensen bij doelgerichte zingeving. En het onderwijs, een terrein waarover Furedi ook veel heeft gepubliceerd, moet weer gaan over onderwijs. Frank Furedi: "Educatie is vervangen door regulering. Maar hoe meer je reguleert om te motiveren, hoe meer je de motivatie kapot maakt. Als we zeggen dat onderwijs de oplossing is voor al onze problemen, dan betekent dat niet dat je het onderwijs moet misbruiken om al die problemen op te lossen. Ineens gaat educatie zich ook bezighouden met obesitas en gezond voedsel. Maar je school is je gezin niet. Breng onderwijs terug naar het betrekken van kinderen in intellectuele uitdagingen en ervaringen."

Frank Furedi wil tenslotte een mooi voorbeeld kwijt uit Londen over het verschil tussen vage angsten en de ervaring zelf. "Een vriend van mij bevond zich in een ondergrondse trein toen de metroaanslagen in Londen plaatsvonden. Ineens zat iedereen vast in een stilstaande trein in een tunnel. Mijn vriend vertelde mij later dat binnen tien seconden iedereen met elkaar in gesprek was geraakt en zijn flesje water met anderen deelde. Een duw in de rug, een open gesprek en een morele her-evaluatie van wat we aan het doen zijn – daar is behoefte aan. Je hebt een collectieve ervaring nodig om mensen weer te binden."